

Literatuur:

1. *Barnard, P. D., Boyles, J. R.* (1976): Dental survey of students at the Australian National University - 1972. *Austral Dent J* 21: 352-354.
2. *Bellini, H. T., Gjermo, P.* (1973): Application of the periodontal treatment need system (P.T.N.S.) in a group of Norwegian industrial employees. *Community Dent Oral Epidemiol* 1: 22-29.
3. *Commissie Onderzoek en Begeleiding Inkomens en Tarieven* (1975): Rapport. *Ned Tandartsenbl* 30: 1025.
4. *Commissie Tandheelkundige Statistiek* (1976): Statistisch overzicht van de in huisbehandeling gegeven tandheelkundige hulp en tandheelkundige specialistische hulp aan ziekenfondsverzekerden over het jaar 1974.
5. *Coppes, L.* (1972): Routine-sulcusdieptemetingen in de parodontologie. Dissertatie, Amsterdam.
6. *Cowell, C. R., Saxton, C. A. e.a.* (1975): Testing therapeutic measures for controlling chronic gingivitis in man: a suggested protocol. *J Clin Periodont* 2: 231-240.
7. *Davies, G. M., Horowitz, H. S. e.a.* (1974): The assessment of periodontal disease for public health purposes. *J Periodont Res* 9: 62-70.
8. *Gray, P. H., Todd, J. E. e.a.* (1970): Adult dental health in England and Wales in 1968. H.M.S.O., London.
9. *Houwink, B.* (1963): Tandsteen bij kinderen. Dissertatie, Utrecht.
10. *Instituut voor Sociaal-Wetenschappelijk en Economisch Onderzoek* (1973): Cariësbestrijding in Tiel. I.S.E.O. 955 V004, Bussum.
11. *Plasschaert, A. J. M., Folmer, I. e.a.* (1976): Parodontale aandoeningen bij volwassen werknemers van enkele bedrijven in Nederland. *Ned Tijdschr Tandheelkd* 83: 301-313.
12. *Schaub, R. M. H., Jansen, J., Pilot, T.* (1978): Een röntgenologisch gebitsonderzoek bij eerstejaarsstudenten. *Ned Tijdschr Tandheelkd* 85: 349-355.
13. *Shei, O., Waerhaug, J. e.a.* (1959): Alveolar bone loss as related to oral hygiene and age. *J Periodont* 30: 7.
14. *Scheinin, V., Honka, K. e.a.* (1970): Dental condition and need for dental treatment among University Students in Turku II. Periodontal, orthodontic, surgical, prosthetic and prophylactic treatments. *Acta Odont Scand* 28: 523-554.
15. *Scheinin, V.* (1974): Incidence of dental caries among a group of university students in Turku. *Acta Odont Scand* 32: 335-344.
16. *Schokking, C. C., Sygerist, E. C.* (1976): De invloed van onderwijs in de parodontologie op de tandheelkundige behandeling in de algemene praktijk. *Ned Tijdschr Tandheelkd* 83: 278-282.
17. *Sillevis Smitt, P. A. E.* (1965): Some clinical and epidemiological aspects of Vincet's gingivitis. *Dent Pract Dent Rec* 15: 281-286.
18. *Sturmans, F., Mulder, P. G. H.* (1976): De bruikbaarheid van een methode voor epidemiologisch onderzoek. II. De validiteit van de methode. *T Soc Geneesk* 54: 404-408.
19. *Todd, J. E., Whitworth, A.* (1974): Adult dental health in Scotland, 1972. H.M.S.O., London.
20. *Wasserman, B. H., Thomson, J. R. H. e.a.* (1972): Relationship of occlusion and periodontal disease. IV. Relationship of inflammation to general background characteristics and periodontal destruction. *J Periodont* 43: 547-553.
21. *W.E.S.P.* (1974): Handleiding voor een waarlijk eenvoudig statistisch pakket. Rekencentrum, Rijksuniversiteit Groningen.

Mei 1978.

Adres: R. M. H. Schaub,
Ant. Deusinglaan 1,
9713 AV Groningen.

REDACTIONEEL

IN MEMORIAM
DR. CH. F. L. NORD

Op 28 augustus jongstleden overleed te Amsterdam op de leeftijd van 90 jaar Dr. Ch. F. L. Nord. Met hem ontviel aan de tandheelkundige gemeenschap een lid dat zijn weerga in eigen land maar ook buiten onze landsgrenzen niet heeft gevonden dank zij het unieke bezit van een combinatie van eigenschappen en vermogens in een voor hem kenmerkende mate en omvang.

Stelt men zich de vraag wat Nord gebracht heeft tot de positie die hij innam in het tandheelkundige bestel, dan is het wel in de eerste plaats zijn onstuitbare drang geweest om zijn gaven dienstbaar te maken aan de zaak waarvoor hij, in het besef van zijn gebleken capaciteiten, door de beroepsgenoten werd geroepen. Bestuursfuncties werden hem al spoedig toevertrouwd, ook in internationaal verband. Zijn ongeëvenaarde werkkraft en organisatorisch vermogen maakten hem tot een bekwaam leider. Behalve de 'Vereniging' heeft vooral de 'Maatschappij' hiervan én van zijn werk achter de scher-

men in hoofdbestuur en in commissies ten volle profijt getrokken, hetgeen in een erelidmaatschap van beide tot uitdrukking is gebracht. De eerstgenoemde onderscheidde hem bovendien met de Dentz-medaille. Ook het 'Genootschap' voegde zijn naam toe aan de lijst van ereleden.

Door zijn afkomst Angelsaksisch georiënteerd, gepaard aan een cosmopolitische inslag, werd hij al spoedig de regelmatige vertegenwoordiger van ons land in de Fédération Dentaire Internationale. Door zijn polyglottische aanleg en vlotheid in de omgang voelde hij zich overal thuis en was hij in staat zijn gaven en ambities dienstbaar te maken aan de doelstellingen van deze organisatie. In 1938 werd Nord geroepen tot het ambt van secretaris-generaal van een in omvang en daarmede verbonden werkzaamheden snel groeiende instelling. Zijn verbluffend prestatievermogen stelde hem in staat om naast zijn praktijk deze veeleisende taak met inbegrip van de vele buitenlandse reizen te vervullen. Gesneden uit het goede hout dat hiervoor niet zo welig groeit bood het hem in 1947 aangeboden voorzitterschap de gelegenheid om zich zes jaar lang als leider van grote vergaderingen te ontpoppen. Slagvaardig, geestig en in het bezit van snelle en juiste besluitkracht, een onverstoort humeur en de gave om hopeloos verward geraakte discussies in een helder résumé samen te vatten, heeft hij de kunst verstaan het bijwonen van onder zijn direc-

dig, geestig en in het bezit van snelle en juiste besluitkracht, een onverstoort humeur en de gave om hopeloos verward geraakte discussies in een helder résumé samen te vatten, heeft hij de kunst verstaan het bijwonen van onder zijn direc-

tie staande bijeenkomsten aantrekkelijk te maken. Tijdens het in 1954 te Scheveningen gehouden congres heeft ook de professie hier te lande zich kunnen overtuigen van zijn uitzonderlijke organisatorische kwaliteiten. In zijn latere benoeming tot erevoorzitter heeft de F.D.I. zijn grote betekenis voor de internationale tandheelkunde tot uitdrukking gebracht.

Naast deze omvangrijke organisatorische en bestuurlijke bedrijvigheid werde Nord zich niet minder op publicistisch terrein. In de periode vóór de Tweede Wereldoorlog heeft hij meer dan twintig jaar als hoofdredacteur zijn stempel zeer nadrukkelijk op het Tijdschrift gezet. In een tijdperk, waarin de tandheelkunde nog een moeizaam en schraal bestaan leidde met weinig invloed en ontplooiingsmogelijkheden in de opleiding en de gezondheidszorg, heeft hij even vaardig met de pen als met het gesproken woord velen weten te prikkelen en inspireren. Bladert men slechts het register op de jaargangen door, die onder zijn redactoraat tot stand zijn gekomen, dan treft men verscheidene honderden artikelen aan over de meest uiteenlopende onderwerpen waardoor zijn immer gereede en vaak hartstochtelijke belangstelling werd gaande gemaakt. Dit verklaart de niet zelden felle toon van zijn betoog over actuele aangelegenheden, die tot beroering onder de tandartsen hadden geleid. Teruglezend dient men thans, een halve eeuw later, wel te beseffen dat het Tijdschrift naast verslaggeving over de toenmalige stand der wetenschap ook nog doelstellingen als van het huidige 'Nederlands Tandartsenblad' had te dienen.

Aanstands tot kritiek gereed was hij niet minder bereid bestrijding te incasseren zonder dat deze hem tot wankelen zou brengen in zijn overtuiging en altijd was zijn beweeglijke geest in staat van paraatheid om stelling te nemen als zijn snelgemobiliseerde aandacht werd gewekt. Hiertoe behoefde hij weinig innerlijke weerstand te overwinnen. Ook de jaargangen na zijn afscheid uit de redactie getuigen daarvan. Als een spectaculair accent in zijn loopbaan moet op deze plaats het 430 bladzijden tellende maartnummer van het Tijdschrift vermeld worden, waarin ter gelegenheid van zijn zilveren jubileum als tandarts een zestigtal bijdragen verschenen van de hand van in hoofdzaak buitenlandse prominenten uit vele landen binnen en buiten Europa.

Zij wetenschappelijke driften hebben zich, vooral na zijn vestiging in de hoofdstad als specialist, uiteraard toegespitst op de orthodontie. Dit vakgebied had reeds vroeg zijn belangstelling. In 1928 hield hij een pleidooi voor het gebruik van uitneembare apparaten voor de correctie van afwijkingen, dit in reactie op de moeizame methodiek van Angle. Mede door zijn invloed heeft deze doeltreffende vereenvoudiging ruimschoots ingang gevonden, waarbij de 'Nordschroef' een belangrijk hulpmiddel bleek. Door de oprichting van een kliniek voor orthodontische behandeling heeft hij op het gebied van de sociale toepassing in de hoofdstad baanbrekend werk verricht. Van zijn inzichten heeft hij in binnen en buitenland door vele voordrachten getuigenis afgelegd. Op grond van de betekenis van zijn bemoeiingen gewerd hem het erelidmaatschap van de Nederlandse Vereniging voor Orthodontische Studie en eveneens van de European Orthodontic Society. Intussen was het verrassend waar te nemen hoe na het tijdstip van Nord's overgang naar het praktijkloze bestaan felle kritiek losbarste op zijn sociale toepassing van de orthodontie. Ondanks hun hartelijke betrekkingen met hem meenden velen uit de jongere generatie orthodontisten en daarnaast ook oudere publicisten hun afwijkende inzichten niet te moeten verdoezelen. De felle polemiek, waarvan de inhoud in de kolommen van het Tijdschrift is terug te vinden, veroorzaakte veel beroering onder de vakgenoten. Nord bleek in staat zijn standpunt en visie ten volle te handhaven.

Men dient bij dit alles niet uit het oog te verliezen dat – hoe belangrijk ook – de orthodontie niet het enige was dat zijn aandacht gevangen hield; er waren nog heel wat meer onderwerpen waarover hij zich geroepen voelde van zijn inzichten te doen blijken. Zo met name het onderwijs waarvoor hij zich vele jaren in de Examen en Onderwijscommissie van de Maatschappij krachtig inzette. Het gevolg was zijn lidmaatschap van de commissie de Ranitz, die de onderwijshervorming van 1947 voorbereidde.

De sympathie voor Nord van de collegae, die hem in volle fleur gekend hebben, is in de loop der jaren niet weggesleten. Toen in 1971 ter gelegenheid van zijn derde jubileum het echtpaar Nord een receptie en een diner werd aangeboden, werd van eerstgenoemde gelegenheid door velen ook van buiten de professie

gebruik gemaakt die zijn bijzondere hoedanigheden hadden leren kennen. Bij het diner werd aangezet door vertegenwoordigers van landelijke en specialistische organisaties die de toenmalige jubilaris duidelijk maakten dat, al stond hij terzijde van het actieve tandheekkundige leven, zijn verdiensten voor deze discipline nog geenszins als verjaard werden beschouwd en in de archieven zouden zijn bijgezet. In latere jaren vormde zijn gezichtsvermogen een ernstige belemmering waaraan zijn echtgenote trachtte zoveel mogelijk tegemoet te komen. En zo kon het gebeuren dat wie hem bezocht, de Nord uit het verleden in het gesprek weer herkende.

Weinigen is het gegeven tijdens hun loopbaan in gelijke mate als Nord te worden onderscheiden. In dit land werden zijn verdiensten in 1936 erkend door de benoeming tot officier in de Orde van Oranje Nassau, later gevolgd door die van de Nederlandse Leeuw. Bij onze zuiderburen viel hem de eer toe van het officierskruis van de Kroonorde van België, in Oostenrijk de Orde van Verdienste, in Frankrijk de benoeming tot commandeur in de Ordre de la Santé Publique en in 1959 ontving hij de zilveren medaille van de stad Parijs. Na deze en de niet genoemde onderscheidingen is voor hem wellicht de belangrijkste het eredoctoraat dat hem in 1952 door The Royal College of Surgeons te Edinburgh werd verleend bij zijn afscheid als President van de F.D.I. Voorts was hij in verscheidene geleerde genootschappen van oude reputatie in het Verenigd Koninkrijk als 'Fellow' opgenomen. Ook na het neerleggen van de praktijk bereikten hem nog onderscheidingen; zo mocht hij in Australië het eredoctoraat van de Universiteit van Melbourne in ontvangst nemen. Voor het bevorderen van de tandheelkunde en de interprofessionele banden ontving hij uit de handen van de Amerikaanse ambassadeur de prijs met oorkonde van de Elmer S. Best Memorial. Een indrukwekkende reeks van erelidmaatschappen van buitenlandse beroepsverenigingen en congressen zullen wij hier niet verder vermelden.

Ook voor de jongere generatie die Nord niet meer heeft gekend zal deze levensbeschrijving een beeld kunnen geven van een der meest uitzonderlijke figuren die de Nederlandse tandheekkundige wereld tot nog toe heeft gekend.

P. H. Buisman